

ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΔΕΛΤΑ

ΣΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΒΑΛΤΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ
ΤΟΥ ΒΑΛΤΟΥ

ΣΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΒΑΛΤΟΥ

Διόρθωση: Συλβί Ρηγοπούλου

Εικονογράφηση: Δώρα Κεπερτή

Εικονογράφηση εξωφύλλου: Ναταλία Καπατσούλια

© 2018, Εκδόσεις Κυριάκος Παπαδόπουλος Α.Ε.

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμιά διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά τον Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με τον Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με τον Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

www.epbooks.gr

Καποδιστρίου 9, 144 52 Μεταμόρφωση Αττικής

τηλ.: 210 2816134, e-mail: info@epbooks.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

ISBN 978-960-569-695-5

ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΔΕΛΤΑ

ΣΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΒΑΛΤΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΙΔΑΝΙΚΟΥ ΗΡΩΑ
ΤΕΛΟΥ ΑΓΑΠΗΝΟΥ, ΚΑΠΕΤΑΝ ΑΓΡΑ

Χρέος έχω να ευχαριστήσω την Υπηρεσίαν Αρχείου του Υπουργείου Εξωτερικών, και ιδιαιτέρως τον άλλοτε Διευθυντή της Κύριον Αθανάσιον Πολίτην, που μου επέτρεψε να ερευνήσω το Αρχείο του Μακεδονικού Αγώνος και να πάρω όσο ιστορικά στοιχεία μου χρειάζονταν για το βιβλίο μου. Επίσης ευχαριστώ όλους εκείνους που από κοντά ή από μακριά είχαν σχέση με τον Μακεδονικό Αγώνα και που με τόση προθυμία έβαλαν στη διάθεσή μου φωτογραφίες, γράμματα, ημερολόγια, ενθυμήσεις, περιγραφές, που μ' ενημέρωσαν στην ηρωική εκείνη εποχή.

Π. Σ. ΔΕΛΤΑ

Η Πηνελόπη Δέλτα, κόρη του μεγαλέμπορου Εμμανουήλ Μπενάκη και της Βιργινίας Χωρέμη, γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια το 1874.

Το 1882 η οικογένεια Μπενάκη εγκαθίσταται στην Ελλάδα όπου λίγο αργότερα η Πηνελόπη, σε ηλικία 21 ετών, παντρεύεται τον Στέφανο Δέλτα. Από τον γάμο της απέκτησε τρεις κόρες, τη Σοφία, την Αλεξάνδρα και τη Βιργινία.

Μετά την εθνική καταστροφή του '97, η οικογένεια επανεγκαθίσταται στην Αλεξάνδρεια, και εκεί τον Φεβρουάριο του 1905 η Πηνελόπη Δέλτα θα γνωρίσει τον μεγάλο έρωτα της ζωής της, τον Ίωνα Δραγούμη.

Στα χρόνια που θα ακολουθήσουν, η Πηνελόπη Δέλτα θα συμμετάσχει ενεργά στον αγώνα των δημοτικιστών μαζί με τους Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Αλέξανδρο Δελμούζο, Δημήτρη Γληνό, Νικόλαο Πολίτη κ.ά.

Το 1920 θα ζήσει τη δραματική εμπειρία της δολοφονίας του Ίωνα Δραγούμη από ένα απόσπασμα φανατικών βενιζελικών.

Είναι η αρχή του τέλους. Λίγα χρόνια αργότερα, το 1925, μια οδυνηρή ασθένεια θα την καθηλώσει στην αναπηρική πολυθρόνα σβήνοντας κάθε επιθυμία της για ζωή, και τον Απρίλιο του 1941 δίνει εκούσιο τέλος παίρνοντας το δηλητήριο που είχε πάρει μαζί της.

Τα κυριότερα έργα της είναι: *Για την Πατρίδα* (1909), *Παράμυθι χωρίς όνομα* (1910), *Τον καιρό του Βουλγαροκτόνου* (1911), *Η ζωή του Χριστού* (1925), *Τρελαντώνης* (1932), *Μάγκας* (1935), *Στα μυστικά του βάλτου* (1937).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ο κάμπος του Ρουμλουκιού	13
Προς τον Βάλτο	27
Η Λίμνη των Γιαννιτσών.....	44
Δυο παιδιά	59
Κάτω Καλύβες	78
Η κυρία Ηλέκτρα	91
Κατασκοπεία	113
Δουλειά.....	126
Κούγκα	147
Μάχη στην κεντρική καλύβα	168
Θεσσαλονίκη	182
Ο Διαβολόπαπας	199
Το σχολείο του Ζορμπά.....	222
Η μεγάλη καλύβα της Κούγκας.....	244
Νικηφόρος.....	256
Καινούργια φθασίματα.....	270
Άγρας.....	285
Καπετάν Ακρίτας	294
Κομιτατζήδες.....	318
Τάκης.....	348
Μπόζετς.....	364
Ματαπάς.....	381
Το παρεκκλήσι της Κάλιανης.....	396
Κουρφάλια.....	410
Γρέγος.....	430
Συνάντηση στην Κούγκα	450
Φόβοι.....	468
Προδοσία.....	477
Γιοβάν.....	486
Μάρτυρες.....	509
Ο Αντωνάκης ο γιατρός.....	522
Στα νερά του Βάλτου	535
«Πάλι με χρόνους, με καιρούς...».....	550

Ο ΚΑΜΠΟΣ ΤΟΥ ΡΟΥΜΛΟΥΚΙΟΥ

Ο ήλιος, χαμηλώνοντας, ρόδιζε τις χιονισμένες κορυφές του Ολύμπου, χρύσιζε τους νερόλακκους που είχε αφήσει εδώ κι εκεί η χθεσινή βροχή στον λασπωμένο κάμπο, που απλώνονταν ως πέρα, σταχτής, άχαρος, έρημος.

Πηδώντας από το ένα πόδι στο άλλο, σηκώνοντας κάθε φορά από ένα σβόλο λάσπη στο κάθε του τσαρούχι, γοργά προχωρούσε ένα νέο αγόρι, μόνο ζωντανό πλάσμα στην πλατιά αυτή ερημιά, άφοβα, αμέριμνα, περιφρονώντας τον κάματο του δρόμου, μέσα στο μαλακό λασπιασμένο χώμα.

Κάπου κάπου σήκωνε το κεφάλι, και κάτω από το γουνίσιο του καλπάκι έριχνε μια διαπεραστική ματιά ολόγυρα. Και πάλι χαμήλωνε το μέτωπο, ξανάπιανε τον γλοιώδη του δρόμο.

Μα έξαφνα στάθηκε.

Λίγο παραπέρα, πλάγι σ' έναν τσουρουφλισμένο από τον άνεμο θάμνο, ένα κεφάλι παιδιού ξεκόβουνταν στη σταχτεράδα του κάμπου. Ήταν ξεσκούφωτο, ισχνό, και τα μεγάλα αμυγδαλωτά του μάτια ξεχώριζαν κατάμαυρα στο χλωμό του πρόσωπο.

— Γιοβάν!... Το ήξερα πως θα σε βρω κάπου εδώ! είτε βουλγάρικα ο μεγάλος· μα τι περιμένεις;

Ο μικρός δεν αποκρίθηκε. Σιωπηλά, με κάτι σαν σεβασμό σε όλο του το μουτράκι, κοίταζε τον μεγαλύτερό του.

— Γιατί δεν απαντάς; ρώτησε πάλι ο μεγάλος. Τι κάνεις εδώ; Έχεις δουλειά;

Ο μικρός αργοκούνησε αρνητικά το κεφάλι. Ήταν ως επτά οκτώ χρόνων, αδύνατο κακοθρεμμένο παιδί, φτωχοντυμένο και ξυπόλυτο. Τα μαλλιά του, αχτένιστα και πυκνά, έπεφταν στο μέτωπό του, σκίαζαν ακόμα περισσότερο τα σκιερά του μάτια.

— Δεν έχεις δουλειά; Άκου 'δώ, εγώ έχω να σου δώσω μια δουλειά. Θα μου την κάνεις;

Ο Γιοβάν πάλι δεν αποκρίθηκε.

Ο άλλος άνοιξε το ρούχο του και τράβηξε από τον κόρφο του μια μακρόστενη σακούλα.

— Κοίτα 'δώ !... Θες ψωμί; Θες τυρί; Έλα! Θα φας καλά!... είπε γελαστά.

Τα πεινασμένα μάτια του Γιοβάν πήγαιναν από το ψωμοτύρι στο πρόσωπο του άλλου, και πάλι στο ψωμοτύρι. Μα δεν αποκρίνονταν.

— Έλα, θα σου το δώσω όλο το τυρί μου. Έχω και τρία ζαχαράτα – τα θέλεις; έκανε δελεαστικά ο μεγάλος.

Ο Γιοβάν πέταξε μπρος, ακατάδεχτα, το κάτω του χέιλι.

— Δεν το κάνω για τα ζαχαράτα σου, ούτε για το άσπρο σου τυρί! αποκρίθηκε. Το κάνω για σένα, Αποστόλη.

— Γεια σου, Γιοβάν! Το ήξερα πως είσαι χρυσό παιδί, είπε γελαστά ο Αποστόλης. Μα πάρε και το ψωμί και το τυρί. Εγώ έφαγα, δεν πεινώ. Να, πάρε και τα ζαχαράτα. Μα άκουσε: Έχεις κουράγιο να πας ως το Κλειδί;

— Πώς! έκανε ο Γιοβάν. Είναι μισή ώρα από 'δώ , αν τρέξω.

— Μα θα πας απόψε.

— Θα πάγω αμέσως!

Ο Αποστόλης τον κοίταξε με οίκτο.

— Μοιάζεις πεινασμένος, του είπε. Γιατί δεν σου δίνει να φας ο θειος σου;

Ο Γιοβάν σήκωσε τον ένα ώμο χωρίς ν' αποκριθεί.

— Τι θες από το Κλειδί; ρώτησε.

— Θα πας τρεχάτος εκεί.

Έριξε μια ματιά κατά τη δύση ο Αποστόλης και είπε:

— Δεν το κάνεις σε μισή ώρα· θέλεις ώρα γεμάτη. Μα έχεις καιρό πριν νυχτώσει. Μη σε δείρει όμως ο θειος σου, αν αργήσεις;

Ο Γιοβάν σήκωσε πάλι τον ώμο του.

— Τι θες από το Κλειδί; ξαναρώτησε.

— Θα πας στον μπαρμπα-Θανάση... ξέρεις... αυτουνού που έχει το μεγάλο αλέτρι. Και θα του πεις: «Ο Αποστόλης σου μηνά να του ετοιμάσεις στρωματσάδα». Κατάλαβες;

— Κατάλαβα, αποκρίθηκε ο Γιοβάν, κι έκανε να φύγει.

— Άκου 'δώ! του φώναξε ο Αποστόλης. Πες του να σου δώσει καμιά φασουλάδα!...

Μα ο Γιοβάν ήταν κιάλας μακριά. Τον ακολούθησε ο Αποστόλης με τα μάτια, ένα τόσο δαπραματάκι που πηδούσε τους νερόλακκους, δαγκάνοντας βούκες βιαστικές από το ψωμί και το τυρί που κρατούσε σε κάθε χέρι.

«Το κακόμοιρο...», μουρμούρισε ο Αποστόλης ελληνικά. «Το κακόμοιρο το λιμασμένο... το φτωχό...»

Και ξανάφυγε τρεχάτος, πηδώντας και αυτός πάνω από τους νερόλακκους, μέσα στην πηχτή λάσπη, τραβώντας κατά τη θάλασσα.

Αργά κατέβαινε το σούρουπο στον κάμπο. Άνεμος λαφρύς είχε σηκωθεί και ολοένα πιο γρήγορα έτρεχε ο Αποστόλης κατά τις εκβολές του Αξιού.

«Να 'πιανε βαρδάρης...», μουρμούρισε, «να ξέρανε λίγο τον βάλτο... Θα ήταν πιο εύκολη η επιστροφή... γι' αυτούς...»

Έριξε μια ματιά στον βούρκο πίσω του, όπου στο μούχρωμα γυάλιζαν οι νερόλακκοι και τα νερομαζώματα.

«Παλιονοτιάς...», μουρμούρισε. «Δεν φελάει και να φουσήξει...»

Ήταν νύχτα βαθιά σαν έφθασε σε μια καλύβα ψαράδων, όπου έκαιε μια πετρελένια λάμπα μπρος σ' ένα γυάλινο παράθυρο.

Γύρω σε μια φωτιά, αναμμένη στη μέση του πατώματος, πέντε έξι ψαράδες, καθισμένοι ανακούρκουδα, ζέσταιναν τα χέρια τους στη φλόγα. Δυο γυναίκες, μάνα και κόρη, πηγαίνονταν, έριχναν κρεμμύδια σε μια χύτρα που κρέμουνταν από τη στέγη πάνω στη φωτιά, όπου έβραζε μια ορεκτική ψαρόσουπα.

— Καλώς το π'δί μ'ς, είτε η μεγαλύτερη γυναίκα, με την κουλακιώτικη της προφορά, που τρώγει τα φωνήεντα, και χαμογελώντας στο αγόρι που έφθανε.

Σήκωσαν οι ψαράδες το κεφάλι και τον καλωσόρισαν και αυτοί καλόβουλα.

— Σε περιμέναμ', του είπε ο ένας, ο γεροντότερος, με μακριές άσπρες μουστάκες, που έπεφταν ίσια κάτω και ανακατώνουνταν με τα γένια του. Κοντεύ'ν' μεσάνυχτα.

— Μην άργησα; ρώτησε ο Αποστόλης. Δεν πρόφθασα να ξεκινήσω νωρίτερα, μπαρμπα-Λάμπρο. Περίμενα τον Δήμο. Μα δεν φάνηκε.

— Ο Δήμ'ς ξ'κίν'σε με τ'ς άλλ'ς βάρκ'ς, αποκρίθηκε ο μπαρμπα-Λάμπρος, βαριά προφέροντας το σ και καταπίνοντας κι εκείνος τις συλλαβές του. Ήρθ' ν'ρίς κι έφυγ' με τα π'διά μας.

— Έφυγαν μόλις βράδιασε, τάχα πως πάν' για ψάρια, πρόσθεσε η κόρη του μπαρμπα-Λάμπρου, ρίχνοντας μια φούχτα αλάτι στη χύτρα. Μου είπαν να πας – πως θα τους ανταμώνεις.

Οι ψαράδες είχαν σηκωθεί και φορούσαν τη ζιάκα¹ και το καλπάκι τους.

— Πάμ'! είπε ο γερο-Λάμπρος. Κοίταξ' γ'ναϊκ' να 'ν' καλή η κακαβιά!

Και όλοι μαζί, αργοί στις κινήσεις τους, με ώμους σκυφτούς, τράβηξαν κατά τη θάλασσα.

Δυο βάρκες, με πλατιές καρένες, περίμεναν στην ακρογιαλιά. Μπήκαν μέσα οι ψαράδες και τράβηξαν κατά το πέλαγος.

*

— Βλέπ'ς τίπ'τ' Αποστόλ'; ρώτησε ο μπαρμπα-Λάμπρος.

Σκυφτός στην πλώρη, ζητώντας με το βλέμμα να τρυπήσει τη μαυρίλα μπροστά του, ο Αποστόλης αποκρίθηκε:

— Τίποτα... Θα πάει χαμένη και τούτη η νύχτα.

1. Ζιάκα: Σακάκι από ύφασμα ντόπιο, μάλλινο, που λέγεται σαγιαίκι.

— Άλλα ψαράδ' κ' δεν βλέπ'ς; ρώτησε ένας από τους άντρες στα κουπιά.

— Κανένα... Μόνος ακούγεται ο Μήτρος, εδώ κοντά μας... μα ούτ' αυτός δεν φαίνεται. Σκοτάδι, μαθές...

— Ε, καημέν', κρίμ'ς στα μάτια σ', που έχ'ν κι όνομ' πώς βλέπ'ν στο σκοτάδ'!... κορόιδεψε ο μπαρμπα-Λάμπρος.

— Σαν δεν έχει τίποτα, πώς να δουν κάτι; αποκρίθηκε ήσυχα ο Αποστόλης. Ο Δεσπότης θα γελάστηκε.

— Αμ' δεν γελιέτ' ο Δεσπότης! έκανε ο μπαρμπα-Λάμπρος. Τραβάτ' μπροστά, π'διά!

Και σιωπηλά προχώρησε η βάρκα στο σκοτάδι.

Και πέρασε η ώρα.

— Τα τρία μας ψαράδικα... ψιθύρισε ο Αποστόλης.

— Κατά πού; ρώτησε ο κοντινότερος, σηκώνοντας έξω από το νερό το κουπί του.

— Κατάπρωρα... και τα τρία... Και, κάνοντας χωνί τα χέρια του, ο Αποστόλης ρώτησε χαμηλόφωνα: Ρε Δήμο... βρήκατε ψάρι; Από το σκοτάδι βγήκε μια φωνή, χαμηλή και αυτή.

— Τίπ'τ' ακόμ'...

Και απ' αλλού, μακρύτερα, άλλη φωνή σηκώθηκε:

— Μην 'σαι 'σύ, ρε Λάμπρο;

— Εγώ είμ', αποκρίθηκε ο ψαράς. Πάμ' αντάμ' απ' 'δώ κι εμπρός.

Και πάλι βούτηξαν τα κουπιά στο νερό, αργά, σιωπηλά.

Λίγη ώρα πήγαιναν.

Έξαφνα ο Αποστόλης ρίχθηκε πίσω και σήκωσε το πρώτο κουπί.

— Τσιμουδιά! μουρμούρισε.

Η διαταγή του πέρασε πίσω σαν αστραπή από στόμα σε στόμα, και σιωπή τέλεια χύθηκε στα νερά.

Με το χέρι χωνί πίσω από το αυτί του, τα διαπεραστικά μάτια του καρφωμένα μπροστά του, ακροάζονταν ο Αποστόλης και κοιτάζε.

Πέρασαν δευτερόλεπτα γεμάτα αγωνία.

Και ξαφνικά, από τη μαυρίλα μπροστά τους, μια αντρίκια φωνή, κόβοντας το μυστήριο της σιωπής, άφοβα ρώτησε:

— Ποιοι είστε εκεί; Είστε ψαράδες Κουλακιώτες;

Τρεις τέσσερις φωνές μεμιάς αποκρίθηκαν:

— 'Μεις είμαστ'! Καλώς ορίσ'τ'!...

Ένας ψίθυρος χαρούμενος έτρεξε στη σκοτεινή επιφάνεια του νερού.

— Κουλακιώτικη προφορά! Δικοί μας είναι!...

Οι ψαράδες τώρα βουτούσαν με ορμή τα κουπιά τους, σίμωναν μια βάρκα που ξεπρόβαλλε σαν φάντασμα από το σκοτάδι, και χέρια απλώθηκαν από τις δυο μεριές, πιάστηκαν, σφίχθηκαν. Κάννες γυάλισαν στη θαμπή αστροφεγγιά, και φυσίγγια, σειρές σταυρωτές, ξεχώρισαν στα στήθη. Άλλα τέσσερα ψαράδικα σίμωσαν την ξένη βάρκα.

— Καλώς ορίσ'τ'!

— Καλώς σάς βρήκαμε!

— Σας περμέν'μ' μέρ'ς τώρ'...

— Μας κάν'τ' μαύρ' μάτια...

Η αντρίκια φωνή ξανακούστηκε, άφοβη, προστακτική, από την ξένη βάρκα.

— Πόσες είστε βάρκες;

— Πέντ' όλ'ς μαζί, αποκρίθηκε ο μπαρμπα-Λάμπρος.

— Πέντε; Μία λοιπόν να μας οδηγήσει στην παραλία, και οι άλλες τέσσερις να πάν' στο καϊκι.

— Πού 'ν' τ' καϊκ', Καπ'τάν' μ'; ρώτησε ο μπαρμπα-Λάμπρος.

— Ως ένα μίλι από 'δώ, ίσια μπροστά σας. Θα ξεφορτώσετε άντρες, όπλα και πολεμοφόδια. Ζητήσετε τον Καπετάνιο του καϊκιού, τον καπετάν Τάσο...

Παραγγελίες χαμηλόφωνες ανταλλάχθηκαν, διατάγματα, εξηγήσεις. Και η ξένη βάρκα, ακολουθώντας από κοντά τον μπαρμπα-Λάμπρο, βγήκε στην ξηρά.

Τρεις άντρες, οπολισμένοι σαν αστακοί, ξεμπαρκάρισαν.

— Κ'λώς μ'ς ήρθ'τ', παλ'κάρ'! είτε χαρούμενος ο μπαρμπα-Λάμπρος, ξανασφίγγοντας χέρια... Ποιος είν' ο καπ'τάν Νικ'φόρ'ς²;

— Εγώ είμαι, είτε ο ένας, ο ψηλότερος, με την άφοβη φωνή που είχε ακουστεί στο σκοτάδι. Κι εδώ, ο καπετάν Κάλας³ και ο υπαρχηγός του ο καπετάν Ζήκης!⁴ Θα περιμένομε 'δώ τις βάρκες;

— 'Λάτ' στ'ν κ'λύβ' μ', να ζ'στ'θείτ', να φάτ', και θα 'ρθ'ν τ' πράμ'τ' σ'ς!...

— Λέγω καλύτερα να περιμένομε 'δώ τους άντρες μας, πρότεινε ο καπετάν Νικηφόρος στους συντρόφους του.

Συμφώνησαν και οι δύο.

Ένας ναύτης του καϊκιού και δύο άλλοι οπλισμένοι άντρες, που περίμεναν μες στην ξένη βάρκα, ξεφόρτωσαν λίγα τουφέκια και δυο τρεις βαριές κασούλες και ξαναμπήκαν στη βάρκα να πάνε να ξεφορτώσουν το καϊκι.

— 'Φήστ' τα τ'φέκ' σ'ς, πρότεινε ένας ψαράς.

— Το ντουφέκι δεν το 'ποχωρίζεται ο Κρητικός, αποκρίθηκε ένας από τους αμαρτωμένους άντρες, με χαρακτηριστική κρητική προφορά.

— Κ'λά κάν'ς, είτε ο μπαρμπα-Λάμπρος. Και π'γαίν'τ' β'βά, μ'σας πάρ' μ'ρωδιά κανέν'ς Τούρκ'ς τσαούσ'ς...

Ο ναύτης μπήκε στα κουπιά και η βάρκα χάθηκε πάλι στο σκοτάδι.

Στο μεταξύ, οι τρεις καπεταναίοι ζητούσαν πληροφορίες από τον μπαρμπα-Λάμπρο, χαμηλόφωνα, ενώ δυο ψαράδες έστηναν καρπούλι μακρύτερα.

— Οδηγός για τη λίμνη των Γιαννισών έχετε; ρώτησε ο καπετάν Κάλας.

2. Νικηφόρος: Ανθυποπλοίαρχος Ιωάννης Δεμέστιχας.

3. Κάλας: Υπολοχαγός Πεζικού Κωνσταντίνος Σάρρος.

4. Ζήκης: Επιλοχίας Πεζικού Χρήστος Καραπάνος.

— Αμ' δ' ν' έχ' μ'; έκανε ο μπαρμπα-Λάμπρος, σείοντας το κεφάλι του πλάγια, κατά τον καταφατικό τρόπο των χωρικών της Μακεδονίας. Έχ' μ' 'δώ τον Αποστόλ', κι έχ' μ' και τον Δήμ'!

— Και αυτός ο μικρός ποιος είναι; ρώτησε ο καπετάν Νικηφόρος με μια κίνηση του χεριού κατά τον Αποστόλη, που τον κοίταζε μαγεμένος.

Μα μεμιάς, ντροπιασμένο, υποχώρησε το αγόρι και χάθηκε στο σκοτάδι.

— Αυτός είν' ο Αποστόλ'ς που σ' λέω.

— Αυτό το παιδί; αναφώνησε ο καπετάν Κάλας.

— Φτο τ' π' δί; Δοκίμ' σ' τ' και βλέπ'ς, αποκρίθηκε γελώντας ο ψαράς. Είν' ο καλύτερος 'δ' γός τούτ'ς τ'ς μ' ριάς του Β' ρδάρ'. Και ξέρ' τ' Ρουμλούκ⁵ όπ'ς κανέν'ς!

Και χαμηλόφωνα τον κάλεσε:

— Αποστόλ', έλ' 'δώ!

Σίμωσε ο Αποστόλης, ντροπαλά, σκύβοντας το κεφάλι από το βάρος της χαράς και της υπερηφάνειας που θ' αποκρίνονταν στα ρωτήματα των καπεταναίων.

— Μη φοβάσαι, του είτε με καλοσύνη ο καπετάν Νικηφόρος, και πες μας: Ξέρεις να μας οδηγήσεις στη Λίμνη των Γιαννιτσών;

— Ξέρω, αποκρίθηκε ο Αποστόλης.

— Κι εκεί, στην περιφέρειά της, έχει χωριά ελληνικά;

— Έχει. Μα είναι φοβισμένα· σκοτώσανε πολλούς οι Βούλγαροι. Τώρα ήλθε ο καπετάν Άγρας στον Βάλτο.

— Ήλθε;... Πού; Πότε;

— Είναι κανένα δυο βδομάδες. Μπήκε στον Βάλτο...

— Στη Λίμνη των Γιαννιτσών;

— Ναι. Τη λέμε Βάλτο εδώ. Μπήκε ο καπετάν Άγρας και τώρα θα σηκώσομε κι εμείς κεφάλι!...

— Και σε ποιο μέρος του Βάλτου; Ξέρεις;

5. Ρουμλούκι: Ο κάμπος όλος νότια της Λίμνης των Γιαννιτσών, από τη Θεσσαλονίκη ως τον Αλιάκμονα ποταμό.

— Όχι, δεν ξέρω. Μα τ' άκουσα.

Σήκωσε το κεφάλι του, κοίταξε κατά τον Αξίο.

— Μα πρέπει να φεύγουμε, πρόσθεσε. Έχει δρόμο πολύ, και πρέπει να φθάσουμε στο χωριό πριν ξημερώσει.

— Σε ποιο χωριό;

— Στο Κλειδί. Έχω στείλει μήνυμα. Σας περιμένουν.

Οι πρώτες βάρκες έφθαναν. Άντρες και όπλα ξεφορτώθηκαν. Σε λιγότερο από μισή ώρα, όλα ήταν φορτωμένα στις πλάτες των αντρών.

Ο μπαρμπα-Λάμπρος πήρε τους τρεις καπεταναίους στην καλύβα του. Κι ενώ βιαστικά και χαρούμενα οι δυο γυναίκες τούς σερβίριζαν ψάρια και σούπα σε γαβάθες, ζέσταιναν εκείνοι χέρια και πόδια στη φωτιά, που αναμμένη στη μέση της καλύβας σκορπούσε τον καπνό ολόγυρα.

Ήταν και οι δύο καπεταναίοι πρωτόβγαλτοι, άπειροι. Ζητούσαν ολοένα πληροφορίες.

— Έννοια σας, Καπεταναίοι μου, είπε γελαστά η κόρη του ψαρά, ξαναγεμίζοντας τις γαβάθες τους. Θα σας τα πει όλα ο καπετάν Μανόλης ο Κατσαρός. Τα φρόντισε όλα ο Δεσπότης.

— Ποιος Δεσπότης; Δεν είδαμε κανένα Δεσπότη, είπε ο καπετάν Κάλας.

Το κορίτσι γέλασε.

— Έτσι τον λέν' τα παλικάρια μας τον Αρχηγό, αποκρίθηκε.

Ο μπαρμπα-Λάμπρος έγνεψε με το κεφάλι κατά τον ποταμό κι έκλεισε το ένα μάτι.

— Δεσπότης λέν' τον Γεν'κό Πρόξ'ν' οι πολεμ'στάδ'ς, είπε.

— Ποιον; Τον Κορομηλά; ρώτησε ο καπετάν Νικηφόρος.

— Σςς... μη λες τ' όνομα! ψιθύρισε η κόρη του ψαρά. Ναι, αυτός είναι ο Δεσπότης.

Οι δυο οδηγοί, ο Δήμος και ο Αποστόλης, παρόντες σ' όλη αυτή την κουβέντα, τους βίαζαν να φύγουν.

— Έχομε δρόμο. Πρέπει να φθάσουμε πριν ξημερώσει.

Πήρε ο καθένας τον οπλισμό του, αποχαιρέτησαν τους φιλόξενους ψαράδες και ξεκίνησαν.

*

Το σώμα ολόκληρο πήγαινε στα σκοτεινά, μια μακρινή σειρά από άντρες οπλισμένους, ο ένας πίσω από τον άλλο. Πρώτος προπορεύουνταν ο Αποστόλης. Του είχαν δώσει ένα βραχύκαννο τουφέκι στο χέρι και σιωπηλά, πατώντας χωρίς κρότο, διαλέγοντας με έμφυτη διαίσθηση στον λασπιασμένο κάμπο τα πιο ξερά μονοπάτια, οδηγούσε ο μικρός, χωρίς δισταγμό ούτε αμφιβολία.

Από κοντά ακολουθούσαν, ο ένας πίσω από τον άλλο, οι αρχηγοί και οι άντρες, με τον δεύτερο οδηγό προς τη μέση, μην αποπλανηθεί κανένας και χαθεί στον βούρκο και στα νερομαζώματα.

Κανένας δεν μιλούσε και κανένας δεν κάπνιζε. Στον έρημο εκείνο κάμπο, κάθε κρότος μεταδίδουνταν, κάθε σπίθα πρόδιε την παρουσία ανθρώπου.

Ο Αποστόλης με γενεψίματα ειδοποιούσε τον ακόλουθό του, αν ήταν να σταθεί ή να πέσει μπρούμυτα ή να γυρίσει πίσω. Και αυτός με τον ίδιο τρόπο μετέδιδε τη διαταγή στον τρίτο, στον τέταρτο κι έτσι ως το τέλος της γραμμής.

Πήγαιναν τα σώματα των δύο καπεταναίων, καμιά πενήνταριά άντρες όλοι μαζί, σε απόλυτη σιωπή και σκοτάδι.

Δύο ώρες πορεύονταν. Και τότε σταμάτησαν να ξεκουραστούν λίγα λεπτά, και κάθισαν χάμω.

Ο καθένας είχε κρεμασμένο στη ράχη του από ένα σάκο εξστρατείας, όπου φύλαγε τα χρειαζόμενα: τροφές, ρουχισμός κ.λπ.

Πίσω από τις κάπες τους, μη φανεί φως, ο ένας άναβε το πρόχειρο καμινέτο του κι έψηγε στο μπρικόκι του –ποιος έναν καφέ, ποιος λίγο τσάι να ζεσταθεί–, άλλος κάπνιζε ένα τσιγάρο... Και πάλι σηκώθηκαν και τράβηξαν τον δρόμο τους στο σκοτάδι, με την ίδια παράταξη, ακολουθώντας πάντα τον οδηγό.

Από μακριά κάτι φάνηκε ν' ασπρίζει. Ο Αποστόλης σήκωσε το χέρι και όλη η γραμμή στάθηκε.

Σάλιωσε το δάχτυλό του και το σήκωσε να βρειωθει από πού φυσά ο άνεμος.

Ο καπετάν Νικηφόρος, που βρίσκονταν αμέσως πίσω του, έσκυψε στο αυτί του.

— Τι τρέχει; ρώτησε.

— Μπροστά μας τα Καλύβια. Μα δεν θα σταθούμε. Έχει Τούρκους, ψιθύρισε ο μικρός.

— Και γιατί ψάχνεις τον άνεμο;

— Μη φέρει τη μυρωδιά μας στο χωριό και μας προδώσουν τα σκυλιά με τα γαβγίσματά τους. Θα περάσομε δεξιά. Ο άνεμος φυσά πουνέντης.

Ο Νικηφόρος χαμογέλασε.

— Σε καλό σου! ψιθύρισε. Ξέρεις και τους ανέμους, παλιόπαιδο; Αν βγούμε ζωντανοί από 'δώ, θα σε πάρω στο καράβι μου.

— Είσαι του ναυτικού, Καπετάνιε; ρώτησε μαγεμένος ο Αποστόλης.

Ο Νικηφόρος έγνεψε καταφατικά. Κι εξακολούθησαν τον δρόμο τους.

Έξαφνα, μια σκιά ορτσώθηκε μπροστά τους. Αυτόματα πρόβαλε ο καπετάν Νικηφόρος το τουφέκι του.

Μα γελώντας το παραμέρισε ο Αποστόλης.

— Είναι δικοί μας, είτε· είναι οι βάρδιες που φυλάγουν το διάβα μας. Να και ο άλλος.

Δεύτερη σκιά σίμωνε την πρώτη. Βαστούσαν και οι δυο από ένα τουφέκι γκρα στο χέρι.

— Καλώς ορίσατε, ψιθύρισαν καταχαρούμενοι. Γιατί αργήσατε τόσο; Σας περιμένομε μέρες τώρα...

— Κι εμείς μέρες αρμενίζαμε απέξω, αποκρίθηκε ο Νικηφόρος. Η μπουνάτσα κόντεψε να μας εξουδετερώσει.

Ανήσυχoi ατένιζαν οι σκοποί κατά το χωριό, όσο μαζεύου-

νταν περίεργοι οι άντρες γύρω τους.

— Έχετε ακόμα δρόμο για να φθάσετε στο Κλειδί, είτε ο πρώτος. Μη χασομερνάς, Καπετάνιε.

Με φιλικούς χαιρετισμούς αποχωρίστηκαν και παίρνοντας πάλι τη σειρά του, μπήκε ο καθένας στη γραμμή. Και στα σκοτεινά, σιωπηλά, ξανάρχισε να πορεύεται η ανθρωπίνη αλυσίδα.

Άρχιζε ν' ασπρίζει η ανατολή, όταν τέλος έφθασαν στα πρώτα σπίτια του Κλειδιού.

Κι εκεί σκοποί φύλαγαν. Σιωπηλά δόθηκε το σύνθημα πως σώμα ελληνικό πλησιάζει, και βγήκαν δυο τρεις χωρικοί να τους υποδεχθούν και να τους οδηγήσουν.

Ο πρώτος, που φαίνονταν αρχηγός τους, ένας γέρος, με λαμπερά μάτια και τρεμάμενα από τη συγκίνηση χείλια, έκανε να φιλήσει τα χέρια του καπετάν Νικηφόρου, που παρουσιάζονταν πρώτος μετά τον Αποστόλη.

— Ο κυρ-Θανάσης, μουρμούρισε ο Αποστόλης, συστήνοντάς τον. Σας έχει ετοιμάσει καταυλισμούς...

Σιωπηλά, με νοήματα, χώρισε ο γερο-Θανάσης τους άντρες, και τους παρέδωσε στους άλλους χωρικούς, να τους κρύψουν σε τρία σπίτια ελληνικά και να τους φιλέψουν. Ο ίδιος οδήγησε τους δυο αρχηγούς, Νικηφόρο και Κάλα, μαζί με τον υπαρχηγό Ζήκη, με άλλους δυο άντρες στο δικό του σπίτι, όπου είχε στρώσει τον σοφρά – χαμηλό, στρογγυλό τραπέζι των χωρικών της Μακεδονίας.

Ήταν καταχαρούμενος· δονούνταν όλος από ενθουσιασμό.

— Μέρες σάς περιμένουμε, τους είπε. Γιατί αργήσατε έτσι;

— Μας έκοψε χέρια και πόδια η μπουνάτσα, αποκρίθηκε ο καπετάν Νικηφόρος. Αν δεν σηκώνονταν ο πουνέντες απόψε, θα γυρίζαμε μπρος πίσω. Μας είχε σωθεί το φαγί και το νερό...

Ο γερο-Θανάσης έγενεψε χαμογελώντας κατά τον μεγαλόσωμο καπετάν Κάλα, που είχε ακουμπήσει στον τοίχο και είχε μισοκοιμηθεί.

— Ναι, είτε ο Νικηφόρος, όλοι είμαστε κατάκοποι. Μόνο να κοιμηθούμε θέμε...

Ο γερο-Θανάσης χτύπησε τα χέρια, και αμέσως μπήκε μέσα μια γυναίκα μεσόκοπη, ντροπαλή, πρόθυμη.

— Σας στρώσαμε, Καπεταναίοι μου. Η Παναγιά να σας φυλάγει. Περάστε στον οντά!

Όταν βρέθηκε μόνος ο γερο-Θανάσης, άνοιξε μια πόρτα που έβγαινε στην αυλή, κι έμπασε μέσα τον Αποστόλη.

— Πες μου τα τώρα, του είπε.

— Εγώ να σε ρωτήσω, κυρ-Θανάση, είπε ο Αποστόλης. Ήλθε ο Γιοβάν;

— Ήλθε, βέβαια. Ήλθε τσακισμένος από την κούραση και το τρεχίό. Πού τον βρήκες αυτόν τον μικρό; Είναι πολύτιμος!

— Τι μήνυμα σου είπε;

— Μου είπε πως ο Αποστόλης μού μηνά να ετοιμάσω στρωματσάδα. Κατάλαβα. Μα πού το 'ξερες πως θα φτάσουν σήμερα;

— Είδα πως σηκώνεται νοτιάς. Είπα: «Η σήμερα ή ποτέ!». Και σου τον έστειλα. Του έδωσες να φάγει;

— Όχι!... Γιατί; Δεν μου ζήτησε φαγί.

— Του είπα να σου ζητήσει. Μα είναι φιλότιμος. Και ήταν πεινασμένο το δύστυχο! Τι ώρα ήλθε;

— Κατά το σουρούπο.

— Τι λες! Πρέπει να 'κανε τρεχάτος όλο τον δρόμο!

— Μα πού τον βρήκες; Ποιος είναι;

— Είναι Βουλγαρόπαιδο. Κάθεται μ' ένα θείο του, σε μια στάνη, κάπου στα Καλύβια κοντά.

— Και τον εμπιστεύεσαι;

— Τον γλίτωσα μια μέρα από κάποιον Τούρκο, που ήθελε να τον δείρει γιατί, λέει, έβοσκε τα πρόβατα του θείου του σε ξένη βοσκή. Τον γλίτωσα και από τον θείο του, τον Άγγελ Πέιο, ένα κτήνος που τον έστειλε στη βοσκή και ύστερα το αρνήθηκε. Από τότε μού είναι σκυλί αφοσιωμένο. Και τον μεταχειρίζομαι. Αν του πω «Πέσε στον Βαρδάρη να πνιγείς!», θα πέσει στο Βαρδάρη να πνιγεί!

— Καλά. Τώρα πήγαινε να πέσεις κι εσύ να κοιμηθείς... Να,

πλάγιασε 'δώ στη βελέντζα⁶, κοντά στο τζάκι. Γιατί αύριο πάλι θα κάνεις δρόμο πολύ ως τον Βάλτο...

— Ευχαριστώ, κυρ-Θανάση, προτιμώ τον στάβλο, όπου δεν θα με ξυπνήσει η κυρά σου με τα συγυρίσματά της, αποκρίθηκε ο Αποστόλης.

— Το κέφι σου!... είτε καλόκαρδα ο γερο-Θανάσης.

Και του άνοιξε την πόρτα της αυλής και βγήκε έξω ο οδηγός.

6. Βελέντζα: Μάλλινη άσπρη κουβέρτα σαν προβιά, που ρίχνουν οι χωρικοί στο πάτωμα για ζεστασιά ή και στρωσίδι.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΔΕΛΤΑ ΣΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΒΑΛΤΟΥ

Ο ακήρυχτος πόλεμος των Ελλήνων ενάντια στους Βούλγαρους για την υπεράσπιση της ελληνικότητας της Μακεδονίας περιγράφεται με τρόπο γλαφυρό στο μυθιστόρημα αυτό – το τελευταίο της Πηνελόπης Δέλτα. Επικεντρωμένο στον αγώνα που δινόταν για την κατοχή του βάλτου στη λίμνη των Γιαννιτσών, το έργο αυτό, πέρα από τα ιστορικά του στοιχεία, πέρα από τις σκηνές πάθους και βίας που αρκετές φορές περιγράφει, δεν παύει να έχει σαν υπόβαθρο ιστορίες αγάπης και θυσίας, στοιχεία που χαρακτηρίζει όλα τα έργα της συγγραφέως, που μοιάζει να είναι το «πιστεύω» που θέλει να μεταβιβάσει στους νέους της εποχής της. Η αγάπη είναι η κινητήρια δύναμη για την ανάδειξη των ικανοτήτων του ανθρώπου. Και η θυσία το τίμημα της επιτυχίας.

ISBN 978-960-569-695-5

Κωδ. μηχ/σης 13.078

www.epbooks.gr